

Natuurinclusief bouwen

Op 20 februari sprak de werkgroep Gebouw, Energie en Omgeving (GEO) met de stadsecoloog Anneke Blokker over de mogelijkheden om de Nieuwe Uilenburgerhof 'natuurinclusief' te maken. Natuurinclusief houdt in dat het terrein op een mooie en prettige manier wordt gedeeld met vegetatie en kleine dieren, zoals egels, vogels en insecten. Er zijn genoeg redenen om dit te doen. Het verlies aan biodiversiteit tegengaan is een voor de hand liggend argument. De stad prettiger en leefbaarder maken is een andere reden en het is een goede zaak dat het stadsbestuur dit streven ondersteunt. Er is immers aangetoond dat mensen door zicht op groen en contact met de natuur zich prettiger voelen en meer in beweging zijn. Natuurinclusief bouwen voor ouderen is eigenlijk een must. Voor de natuur, de stad en de bewoners kan er een win-win-winsituatie ontstaan.

De mogelijkheden voor natuurinclusieve maatregelen die haalbaar zijn en op steun van de gemeente kunnen rekenen, zijn divers. Gevel- en vierkante-metertuintjes, bijen- en insectenhôtels en neststenen voor vogels zijn eenvoudige vormen van deze 'ecodienstverlening'. Het veranderen van een deel van de hoge kade in een zachte glooiende oever of het aanleggen van een groene muur is al een grotere klus. Een grootschaliger aanpak is nodig als we vanuit elke woning uitzicht willen bieden op heesters of bomen, de architect moet daar al in het ontwerp van het gebouw een vorm voor vinden. En een intensief natuurdak op de nieuwbouw, met gevarieerde begroeiing en een opslag voor regenwater, begint bij het in de grond slaan van voldoende heipalen. Het is dus zaak om tijdig na te denken over wat we als geïnteresseerde toekomstige bewoners willen. Daarom zetten we een aantal ideeën die in de werkgroep GEO zijn besproken op een rij.

Zicht op groen

Mensen die wonen en werken met zicht op groen zijn gelukkiger dan mensen zonder, dat is in onderzoek vastgesteld. Zicht op groen moet dus bij het ontwerp van de ouderenwoningen een prioriteit zijn. Groene gevels warmen in de zomer bovendien minder op en stralen in de winter minder warmte uit. Behalve voor insecten en vogels en voor de beleving door bewoners zijn ze daardoor ook voor de energiehuishouding van belang.

Op de laagste woonlagen kunnen groene gevels met klimop een rol spelen. Het meeste kans op overleven heeft een groene gevel met klimplanten vanuit een geveltuin. Klimop groeit wel 12 meter hoog en tast moderne bouwmaterialen niet aan. Voor hogere woonlagen moeten planten in bakken staan. Water geven, snoeien en vervangen van dode planten (uitdroging!) vragen dan veel aandacht. Dat zal een taak zijn voor de beheercoöperatie. Er zijn langwerpige bakken in de handel die men aan

elkaar kan koppelen om ze in een groot irrigatiesysteem op te nemen. Dit systeem kan worden gevoed met regenwater dat op het dak wordt opgevangen en vastgehouden. De plantenbakken moeten goed bereikbaar blijven voor de tuiniers. Dat vraagt creativiteit van de architect. En er zullen voldoende vrijwillige tuiniers nodig zijn die een professional willen helpen om dit groen in stand te houden. Denk er maar vast over na!

Neststenen en een Zeeuwse haag

De gevels aan de kant van Liander liggen op het Noordoosten en dit is de juiste oriëntatie voor broedplaatsen voor vogels en voor de winterkasten voor vleermuizen. Vooral voor gierzwaluwen die over het kale terrein van Liander een goede vrije vliegroute hebben, is deze gevel ideaal. Ook voor groepjes mussen en spreeuwen is de gevel zeer geschikt, maar voor deze vogels moet er voldoende groen in de buurt zijn. Het liefst in de vorm van een stekelige Zeeuwse haag. Dit is een van de punten waar we met Liander over gaan praten. Bovendien willen we met Liander in gesprek over een groene scheidingsmuur. Voor de bromtoon die de transformatoren produceren, moet Liander wat anders bedenken, maar voor een fraaier uitzicht en voor insecten en vogels zou een groene scheidingsmuur een grote verbetering zijn.

De Zuidoostelijke gevel van de toren is geschikt voor de zomerkasten voor vleermuizen. Die zijn dol op steekmuggen en eten er per nacht wel 7000. De werkgroep GEO ziet het als een uitdaging om de tweekleurige vleermuis naar de bovenste verdiepingen van de toren te lokken. Deze vogels nestelen op een hoogte van meer dan 20 meter, de toren is daarvoor dus een voorwaarde. Voor zwaluwen, mussen en vleermuizen zijn neststenen gewoon in de handel. Ze kunnen in het metselwerk worden opgenomen.

De daken

Wat willen we met de daken: sedum, een intensief natuurdak of een dynamische waterdak? De wens en het vermogen van de bewoners en wellicht ook van buurtbewoners om mee te tuinieren is maatgevend voor de inrichting van de daken en van de tuin.

Op het platte dak van het monument is sedum als beplanting waarschijnlijk het maximaal haalbare. Dit kan gecombineerd worden met zonnecellen. Een sedumdak is relatief eenvoudig, maar overleeft niet zomaar elke droge periode. Het dak op de nieuwbouw biedt meer mogelijkheden. Bijvoorbeeld om met anderen de frisse lucht in te gaan om te tuinieren in plaats van op de bank te puzzelen of aan van alles te zitten denken. Dit kan al met een sedumdak en een aantal vierkante-metertuintjes. Een intensief natuurdak met een gevarieerde begroeiing van heel verschillende hoogtes is echter voor de soortenrijkdom van insecten en vogels een betere keuze. Er kunnen heesters en kleine bomen op het dak, mits daarvoor een grondpakket van meer dan een meter is aangebracht en dit stelt eisen aan de constructie van het gebouw.

Zoals al eerder is genoemd, kan voor de irrigatie van het groen het regenwater op het dak worden vastgehouden en opgeslagen. Er zijn regelsystemen beschikbaar die zorgen dat het water wordt geloosd als dat nodig is. De werkgroep GEO wil voor het ontwerp van het gebouw inzetten op een intensief natuurdak met opslag van regenwater.

Kade/oever

Een egel die in de Uilenburgergracht valt, kan er nergens uit. En ook voor een eend zou het prettig zijn om uit het water een zachte oever op te kunnen lopen. Oeverplanten zorgen voor een biotoop waar visjes en libellen kunnen gedijen. En voor de bewoners is een zachte oever een leuke plek om in de zomer te gaan zitten. Daarom wil de werkgroep met Waternet bespreken om de harde kade voor een deel te vervangen door een zachte, flauw aflopende oever.

Die zachte oever hoeft niet de kaarsrechte lijn van de kade te volgen, het water mag het terrein best binnenkomen. Daartegenover staat dat we een steiger in de gracht willen laten uitsteken om een goede zichtlijn over de gracht te creëren. De constructie van de steiger in het water trekt weekdieren en visjes aan en vergroot daarmee de soortenrijkdom bij de oever. Een andere optie zijn 'floatlands', drijvende bakken voor planten, struiken of zelfs bomen. Daarmee zou een overganggebied tussen de gracht en de kade ontstaan.

Tuin

Het terrein op straatniveau heeft twee belangrijke plekken om te verblijven. Hierboven is al de plek bij de oever en de steiger genoemd, waar de 'zichtlijnen' volgens het Stedebouwkundige Programma van Eisen bij elkaar moeten komen. De andere bijzondere plek is het hofje tussen de oude gebouwen, waar een intiemere sfeer zal ontstaan. En dan is er nog het meer publieke laantje vanaf de poort langs de nieuwbouw. Om de rijkdom aan dierenleven te bevorderen is in het hofje en langs het laantje een bloemenrijke en kruidenrijke vegetatie gewenst. En de tuin moet niet alleen vlinders, bijen en vogels trekken, maar eveneens veldmuisjes en egels herbergen. Het zal een tuin worden waar we elkaar niet alleen ontmoeten door er te gaan zitten maar ook door er samen in te werken.

Waterhuishouding

Door regenwater vast te houden voor de vegetatie verminderen we het gebruik van drinkwater al aanzienlijk. We kunnen bovendien overwegen om 'grijs' water te hergebruiken. Met grijs water wordt het water bedoeld dat afkomstig is uit keukens en badkamers. Het is niet het water van wc's, dat meteen naar de riolering gaat. Voor de spoeling van wc's is echter geen drinkwater nodig, in plaats daarvan is gefilterd grijs water prima geschikt. En waarom niet het water uit de gracht? Door hergebruik van grijs water kunnen we het gebruik van drinkwater nog eens flink verminderen. Als we dit willen dan moet in het bouwkundige ontwerp een extra systeem voor grijs water worden opgenomen.

Over de hierboven genoemde ideeën en over diverse gebruikte termen wordt uitvoeriger geschreven in de brochure [Natuurinclusief bouwen en ontwerpen in twintig ideeën](#) van Anneke Blokker en Geert Timmermans. De brochure staat ook in de documentenlijst op de website.

Reacties op de ideeën van [werkgroep GEO](#) worden op prijs gesteld!
Reageren kan op de pagina van de werkgroep.